

Александар Радовић

АЛЕКСАНДАР НЕПОБЕДИВИ

Повести о човеку миљенику бојова

Уредник
Зоран Колунџија

Александар Радовић

АЛЕКСАНДАР НЕПОБЕДИВИ

Повести о човеку миљенику бојова

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Глава 1.

Шетња по Венецији

Имао сам неколико сати за разгледање града у лагуни.

Прво сам обишао део Канала Гранде, да бих, дошавши скоро до Трга Светог Марка, скренуо лево у једну од покрајњих уличица и упутио се у антикварницу коју сам приметити још претходног дана. Ушао сам с намером да тамо, у оази изолованој од бучних туриста, још бучнијих водича и насртљивих продаваца сувенира, мирно сачекам вече уживајући у посматрању старинских уметничких предмета. Желео сам да пробудим своја чула нечим ванвременски лепим.

– Видите, господине – дочекао ме је љубазни младић, који је ставом и понашањем сасвим одударео од овог века – овде доле су нам изложене прилично обичне ствари; али, ако желите да се попнете на спрат, можете видети неке ретке артефакте из Египта, из старог Рима, античке статуе, афричку резбарену ебановину... Можда би вас више занимали ретки средњовековни или ренесансни предмети... Слободно погледајте и наше барокне украсе, имамо их у изобиљу...

Помало одсутно сам слушао све те старинске трговачке фразе; чврсто решен да уживам у свом праву на ћутање одговарао сам само гестовима или једносложним речима.

Заиста, овде сам могао да видим разне реликвије и предмете који су потицали из неколико различитих светова. Продавница је пружала збуњујућу слику јер су се у њој, без икаквог реда и система, мешала људска дела настала у разним крајевима и у различитим епохама.

Комади црквених витража оивичени оловним тракама, бисте знаних и незнаних личности, скупоцене вазе – венецијанске од злаћаног стакла из XV века и оне млађе, кинеске из XVIII века, са отвором у облику лотоса и свим владарским знацима; ту је и сфинга из доба Сезостриса Првог, па тањири из Саксоније, персијске зделе, ренесансни сланици, тешки барокни рамови за слике и огледала.

Изгледало је као да су сви народи на земљи ту донели по неки узорак своје уметности. Била је то својеврсна уметничка агломерација којој ништа није недостајало – осим хронологије и логике.

Знатижеља која ме је довела у ову продавницу била је задовољена преко очекивања – с лакоћом и спремношћу која је и мене самог изненадила напустио сам стварни свет и постепено се уздизао ка неком другом, измаштаном свету, да бих коначно стигао до зачаране палате где су ми се у пробљесцима указивали паралелни универзуми.

Назирало се мноштво фигура, временски међу собом удаљених или пак сасвим блиских... полако су се груписале по епохама и нараштајима.

Тако сам могао да разгледам древне, ишчезле и величанствене светове који су ми се један по један отварали пред очима:

Тајанствени Египат се уздизао из свог песка, представљен фараонима, пирамидама и величанственим храмовима са својим мермерним статуама које зраче уздржаном елеганцијом, неодољиво подсећајући на слојевите грчке митове.

Раскош античког Рима била је представљена у свој својој пуноћи Цицероновом бистом која је будила успомене на стару одступајућу Републику и отварала Вергилијеве странице посвећене сјају новог наступајућег поретка

Октавијана Августа, првог римског цара и утемељивача моћног царства.

Посматрао сам меморабиле из времена римске државе, оне чији је званични назив гласио *Senatus Populus Que Romanus*: у рељефу приказане конзуле у пратњи ликтора, беле тоге с пурпурном бордуром намењене државним чиновницима, старе рукописе с деловима расправа вођених у Сенату, енкаустиком осликане дрвене плоче на којима се виде људи како парадирају Форумом... Сви ти призори су промицали преда мном као фигуре које ме походе у сну...

Почеци цивилизације и дојучерашњи догађаји овде су се спојили у некој незамисливој хармонији.

То море ствари, проналазака, модних детаља и комада одеће, списа, сачињавало је пред мојим очима једну скоро алтернативну историју облика, боја, идеја, свега што је немо трајало у бесконачном сну.

Осећао сам да не могу да се одупрем зову тих чудних облика, раскошних творевина људског дара насуканих на ивици заборава. Препустио сам се уживању, готово чулном.

Сто од абноса, изрезбарен тако минуциозно да је за то морало бити утрошено неколико година рада, доспео је у ову антикварницу набављен можда по цени огревног дрвета. Драгоцени предмети од слоноваче обликовани вештим рукама старих мајстора били су равнодушно бачени на гомилу...

– Ово вреди милионе – отело ми се када сам стигао до степеништа којим се завршавао ходник где су, и са једне и са друге стране, у дугом низу једна за другом следиле собе које су опремили уметници и занатлије најразличитијих епоха и делова света.

– Али, господине, то није све; изволите се попети на спрат, да видите Завештање... и Меморију света!

Као по команди попео сам се на спрат. Био сам толико запрепашћен и заокупљен свим овим што сам видео, да нисам ни помишљао да не прихватим сугестију.

Онда ми се указао сасвим нестваран приказ... Књиге... Хиљаде књига свих врста и из свих епоха...

Била је то једна досад непозната Александријска библиотека на Каналу Гранде, неупоредиво већа и богатија од оближње Марчијане, смештене у раскошном маниристичком здању на Тргу Светог Марка.

Све ове књиге су њвориле о бојашћиву светиа. Дубоко се себи, сваки њрави чићалац је и библиофил и доживљава библиоћеку као храм своје вере.

Свака књига оћвара нове хоризонће и ћако надилази своју њричу. Свака библиоћека својим бесконачним лавиринћом мисли и низа дела њредсћавља сушћину светиа оноћа шћо је најисано ћоком векова.

Библиоћеке су раскрсница свих знања и снова човечансћива. Оне одолевају зубу времена боље од било које велелејне њраћевине. Библиоћеке су својим крћким зајисима и знањем које ћи зајиси садрже њоузданије крћиле њућћ кроз векове од масивних њирамида.

Прелазак њраћа Библиоћеке није само њражење кључева за њућовања кроз снове и знања, ћо је и моућносћ која се њружа свакоме да њо својој жељи и хћењима одабере ућраво оно дело које највише одћовара њећовој радозналосћи... или расћоложењу у даћом њренућку.

Још неко време су ми нејасни одсјаји заласка сунца омогућавали да видим све духове прошлости који су ме сада окружили. Ноћ се брзо спуштала.

Атмосфера напуштене библиотеке испуњавала ме је радошћу и зебњом. Идеја свих тих прича, свих тих стварних или измишљених светова који мирно почивају у овим

просторијама, остављала ме је немог и непомичног, готово скамењеног у жељи да заувек сачувам складну лепоту и величанствену тишину места и тренутка. Отуд и зебња – да то нећу моћи у целости да сачувам чак ни у свом крхком уму. Знам колико је сећање варљиво.

Прошло је већ неко време од тренутка када су се упалила светла и ја више нисам јасно сагледавао ствари око себе. Леонардов *сфумаџо* обојио је моју перцепцију. Велики мајстор овде, у Венецији, није оставио неку од својих нестварно лепих слика, али јесте оставио мноштво својих проналазака који надилазе време. Што је најважније, оставио је цртеж Витрувијевог човека, студију пропорција људског тела од које и данас застаје дах.

Из сањарења ме је пренуо дубоки глас антиквара.

Био је то низак старац, сув и мршав, одевен у одећу од црног сомота, која се није могла сврстати ни у једну епоху. На глави је носио љубичасту свилену капу која је омогућавала дугим праменовима беле косе да извиру са сваке стране лица.

Имао је седу, густу браду, тако да је неодољиво подсећао на оне барокне ликове који служе као узор уметницима када желе да представе древне мудраце.

Усне су му биле бледе и танке, једва приметне на бледом лицу. Његово високо, борама густо избраздано чело и упали образи још су више истицали неумољиву строгост његових крупних зелених очију.

Те дубоке боре и вене које су се оцртавале на слепоочницама, одавале су неку врсту инквизиторске продорности. Све то је указивало на богато и разноврсно животно искуство човека који је већ много тога претурио преко главе. Сигурно није било могуће преварити овог човека који је деловао као да чита мисли својих саговорника.

На лицу као да му се сажела вековна мудрост народа света... баш као што су се производи целог света акумулирали у његовом чудном складишту.

– Господин воли књиге? – упита старац као узгред.

– Књиге? Па то је цео мој живот... – узвратио сам, и сам изненађен искреношћу свог одговора.

– Да ли би Господин желео да види нешто изузетно?

– Да, свакако...

Суштинска функција библиотеке је да подстиче откривање књига за које читалац није ни помишљао да постоје, а које могу бити од великог значаја за њега! Судбини је понекад потребна мала помоћ...

– Ево, отворите ову кутију – рече антиквар – и погледајте њен садржај.

На ниском столу испред комоде испуњене старим књигама стајала је елегантно изрезбарена дрвена кутија са дискретним коралним интарзијама.

Подигао сам поклопац од сикоморе и изненадио се када сам у кутији угледао стару књигу са црвеним кожним корицама које су зрачиле чудним сјајем.

Вођен радознаношћу, сасвим оправданом уосталом, узео сам књигу у руке и нагињао се да бих је са свих страна што боље обухватио погледом. Схватио сам одакле потиче тај дискретни, помало тамни сјај: зрна црвене коже су била тако пажљиво углачана а пруге повеза тако чисте и јасне да је храпавост саме текстуре коже формирала безброј малих блиставих жаришних тачака које су рефлектовале светлост.

Било је написано златним словима, на грчком:

Александар, њовесѝ о човеку који је био миљеник бојова

– Да, – промрмља старац као за себе – лакше је окомити се на људе него на богове!

Нисам издржао па сам, сада већ увелико дрхтавом руком, отворио прву страницу и наглас прочитао:

Ја сам Александар,

Био сам краљ Македоније, хејемон Грка, фараон Еџипта, владар Персије и јосидар Азије.

Мојој снази и храбрости није било равних, срећа која је прајила моје подухвати је нејоновљива. Преда мном су се клањали народи шри континента.

Био сам душа света и моји подвизи остали вечни. Када би све сјало и када би чинав свет нејрајом нејо, остала би прича о томе да сам јосидојао.

Заувек је зајисано да сам некада владао светом.

Многи су ме сматрали бојом али бесмртности није бесконачан животи, то је вечна усјомена коју остављамо у сећању људи из јенерације у јенерацију.

Трај мој јроласка на Земљи остала је за вечности.

Нико није брже освојио веће царство, водио више битака, основао више градова, изградио више јушјева; нико није намејнуо своју вољу већем броју народа и никоја освојени народи нису сјремније јрихвајили. Поражен сам мојао бити само од себе самој.

Придружио сам се универзуму хероја Ахила, Херакла и Диониса. Мој јримеј ће јодсјицајти мноје владаре кроз векове, али нико никада неће моћи да ме надмаши.

– Ох! Ви без тешкоћа читате старогрчки – рече старац.

– Можда сте путовали по Медитерану и по Истоку?

– Не, господине – одговорио сам не испуштајући древну књигу из руку. – Студирао сам...

Стари трговац ме је погледао с нагло оживљеним занимањем...

– Ви сте први који је отворио ову књигу да бисте прочитали одломак!

– Је ли ово нека шала, или мистерија? – упитао сам, више се ни не трудећи да сакријем радозналост. Морао сам да сазнам нешто више о спису који ме је већ сасвим опчинио.

Старац је одмахнуо главом и рекао суморним тоном:

– Не могу вам дати одговор... Људи су чудни, гледају књиге сатима, испитују их из свих углова... али ретко се труде да их прочитају! Има људи који имају библиотеку као што евнуси имају харем...

Застао је, као да је у мислима некуд одлутао, а онда се пренуо и наставио, као да жели да ми пренесе све што зна о чудној књизи.

– Слушајте ме пажљиво, молим вас. Ово је издање веома старо и колико знам ту се ради о древним грчким рукописима које су преписали Римљани, затим су их преузели монаси да би коначно били штампани овде на самом зачетку издаваштва у Венецији. Ко зна, можда их је из Византије донео Грк Василије Висарион, архиепископ никејски и титуларни латински патријарх Цариграда, велики поборник католичко-православне уније, када је 1468. поклонио Млетачкој Републици своју збирку грчких и латинских рукописа.

– Да, у доба ренесансе људи су били веома заинтересовани за Александрову епопеју – приметио сам.

– Човек са божанским моћима. Велики освајач, али у исти мах и супериоран ум, свестраног знања и вишеструких талената – рече Антиквар. – По ширини духа ренесансни човек...

– Ипак, више је блистао због својих ексцеса него због своје умерености, врлине којој га је његов учитељ Аристотел вероватно учио... мада доста безуспешно – нисам одолео да му не опонирам, бар мало.

– Древна мудрост и оријентална бујност некада су чинили чудну комбинацију за македонског краља – настави старац замишљено. – Али зар мудрост не потиче из знања? А и шта је лудило, ако не вишак воље или моћи? Ово је чудна књига о знању, моћи, лудилу... и о сваковрсним претераностима!

– Па, волео бих да сазнам више о мудрости с једне, и претераностима, с друге стране...

– Тако је младићу, – узвикну старац – зато ова књига и јесте за Вас!

– Ако је тако онда ћу је узети!

– Нећете бити разочарани...

– Волео бих да видим, господине, да ли ће читање ове књиге заиста потврдити ваше претпоставке.

– Верујте ми, ова књига вас је дуго чекала... јако дуго... задовољиће вас.

Почели смо преговоре. Старац је, иако свакако човек ренесансних знања, ипак био и виспрен трговац. Пажљиво је, до у најситније детаље, плео причу о величанственој изradi и старости књиге.

Морао сам показати да сам му барем дорастао у трговачким вештинама. Одговорио сам да је књига свакако луксузно израђена, али је дело непознатог аутора и анонимног штампара... незабележено издање... па стога неће бити лако продати је...

– Уосталом, и сами сте рекли да већ дуго чекате правог купца... – поентирао сам на крају.

Наша расправа је била отворена, али љубазна и углађена, како доликује вештим трговцима и купцима који зналачки бирају оно што купују, па смо се, када смо коначно постигли договор којим смо обојица били задовољни, срдечно поздравили и растали као добри пријатељи.

Док сам напуштао чудну антикварницу, осећао сам на себи тајанствени поглед замишљеног старца. Чак сам у једном тренутку помислио да је зажалио што ми је продао мистериозну књигу, не могавши да одоли свом трговачком пориву. Мора бити да је ово издање нешто сасвим јединствено. Једва чекам да на миру отворим књигу у црвеним корицама. Ко зна каква ме све сазнања у њој чекају и какве ће све узлете моје маште она подстаћи.

Ипак сам сачекао да напустим бучну и грозничаву Венецију и коначно стигнем у свој град, свој дом и свој мир. Свечано сам узео у руке драгоцену издање и препустио се радости читања.

Глава 2.

Македонски списи

Док је као омађијан гледао ватру која је буктала на огњишту, Перикле је осећао страшну исцрпљеност. Уморила га је одлука коју је донео, тачније, уморио га је процес доношења те одлуке. Мучио се данима. У дугогодишњој лекарској пракси небројено пута се налазио у ситуацијама када је требало доносити тешке одлуке, бремените несагледивим последицама. Ипак, ниједна одлука коју је досад морао да донесе није била ни изблиза оволико судбоносна и историјска у најдословнијем смислу те речи.

Бацао је свитке папируса у ватру... као да учествује у неком древном обреду, у коме је сваки корак и сваки поступак прецизно унапред утврђен: тачно се зна када се, како и зашто нешто ради и све се одвија систематично, у одавно задатом ритму. У ватру је падао свежањ по свежањ, свитак по свитак, пламен је гутао лист по лист...

У души је носио терет, помислио је да никад у животу није био под таквим унутрашњим притиском, правом мором, али дао је реч Олимпијади, Александровој мајци... Уосталом, није се радило само о томе да се заклео вољеној и готово увек недокучивој жени да ће то учинити, него, што је знатно важније, о томе да ће обећање које ће сада испунити истински допринети потврђивању Александрове бесмртности. Управо тај поступак иде у прилог његовој вечној слави. Краљ над краљевима је отишао на други свет, по личној заповести је тајно сахрањен у Пели и неће му бити потребна никаква историјска рехабилитација.

тација – он се устоличио високо изнад сваког таквог настојања.

Задужио је Македонију, Јеладу и читаво човечанство. Његов живот је у људском свету непоновљив, другим смртницима остаће само да покушавају, да желе, да се труде и да сањају о томе да буду Александар Велики. Из пепела истине родиће се легенда, легенда ће годинама расти и шириће се од Вавилона до Александрије, од Мемфиса до Рима, прерашће у мит. А мит је највећа прича коју људи могу да испричају. Мит је она највећа истина, ослобођена овоземаљских стега и излишних детаља: мит је сушта, најчистија истина.

Мит о Александру ће прерасти богове са Олимпа. Кад они већ сви буду одавно потиснути у памћењу и када их од потпуног заборава буду чувале само оне дебеле прашњава књиге на највишим полицама у библиотекама, људи ће и даље са дивљењем и страхопоштовањем говорити о Непобедивом. Говориће о Човеку који је ступио у божански свет и покорио га својом величином. С ону страну људскога ума и разума, вечно ће трајати у људским срцима, остајући предмет чежње и дивљења за нараштаје који долазе.

Ипак, неки Александрови подухвати и нека постигнућа у којима је он учествовао и чијем је остварењу битно допринео морају остати затворени за људску спознају. Александров лик је за његова земаљског живота био осенчен и једном застрашујућом, тамном страном; зато то скривено лице не сме изаћи из сенке на светло дана, већ мора остати тајна и у вечности.

Колико би се само кроз векове тражили списи у којима је верно описан Александров живот и сви његови подухвати! И колико би се и тај живот и ти подухвати оскрнавили таквом похлепном потрагом...

Задатак који му предстоји није ни најмање радовао Перикла, али се више није нимало двоумио око његовог извршења: коначно је то преломио у себи и рука му сигурно неће задрхтати док буде обављао оно на шта се заклео чашћу и љубављу. Знао је да мора да одржи заклетву исто онако као што мора да дише.

Јер читаоци су људи који се махом ни не труде да нешто дубоко разумеју, они претежно траже разоноду. А то се не сме допустити када је реч о тако важним стварима, које нису од овога света! Нека им забаву и разбрибригу пружају игре и гладијатори, херојима ту није место.

Ватра се распламсавала. Треба времена да сагори један тако велики живот, читаво једно раздобље, цела епоха, да изгоре толика пространства и да се сва та светлост развеје у прах и дим и тиме... додатно оснажи мит.

Бледа зора је гурала мрак с прозорских окана... Помаљао се нови дан. Перикле још није заспао али није био ни сасвим будан, лебдећи у међупростору између јаве и сна, кад је осетио на себи један продоран поглед.

Иако није могао да додирне то нестварно биће у једноставној одећи, физички је осећао да је оно ту и да га реже погледом.

„Ти си онај који је казао Александру: Склони се, закљанаш ми Сунце“, с муком је изговорио Перикле.

„А шта сам друго могао да му кажем?!“, одговори Онај смерно.

„Знао си ко је он?“

„Да знао сам. И сам Александар је то знао. Ми смо из истог свећа.“

„Из истог свећа?“

„Како би један дечак из бедне Пеле знао да је њему дао да освоји свећли Вавилон?“

„Био је син краља Филија.“

„Филиј је једва стицао до Ајине... али његов отац се дружио с лекаром из Сицире, дедом Аристотеловим.“

„Хоћеш да кажеш да је Аристотел иако стигао у Пелу?“

„Аристотел је ученик Платонов а Платоново знање потиче од Сократа. Од бујне клице, развио се раскошан цвет, који је донео бројне плодове а Александар дошао да разнесе и расеје знамења Јелге по целој екумени. Он је био просвећен...“

Перикле је за тренутак застао јер му се чинило да ће то нестварно, а физички присутно биће, сваког часа одлети...

„... и зато је иако примљен у земљи фараона. Јер, отац је све наше и дошло, још од Платона са Самоса и Херодота из Халикарнаса. То није била докса, то је било знање, проживљено и просвећено. Кад цела Александрова прича стигне до Рима, многи ће Цезари желећи да победану Велики. Никома то неће бити за руком... можда ће успети да буду Силни, и то крајкокрајно, али не и Велики...“

...моћ долази из мача али и из духа. Александар је добро знао да је дух јачи.“

Ту глас ишчезе, преточивши се у Сунчев зрак који је пресецао ноћ.

Пред зору је ватра сасвим ослабила и пуцкетање скоро утихну пред дубоко потресеним Периклом, јединим сведоком друге Александрове смрти. Док су се колутови дима растварали и чилели у свежини јутарњег ваздуха, изнад Тибра и седам величанствених брежуљака, почињало је да трепери римско небо, дубоко плаво. Звезда више није било.

Папируси су догоревали... Чинило се да ће сви до краја изгорети. Мада, с ватром се никад не зна, она увек

може да надмудри човека и ко зна шта остави у угарцима. Једна је од стихија које човек није у стању сасвим да контролише, чак и онда када мисли да има пуну контролу.

Неколико дана раније...

Перикле се већ извесно време налазио у Риму. Од првог дана боравио је као гост код конзула Сципиона, у његовој породичној вили. Домаћин се истински потрудио око свога госта. Како доликује угледнику, Сципион је живео у отменом патрицијском *домусу*. Та кућа, на чијем спољном зиду није било прозора, извана се истицала само својим богато украшеним рељефним кровом. На крајевима завршних сламених црепова стајали су мермерни антефикси на којима је у рељефу била приказана глава Горгоне, медузе са змијама у коси, која је имала моћ да одбије сваку пошаст и несрећу и тако сачува укућане и њихове госте, док је сама мермерна плоча била својеврстан штит од падавина. И крајеви олука били су такође раскошно украшени и обликовани у чељусти неких чудних животиња, фантастичних и застрашујућих у исти мах, кадрих да одагнају сваког злог духа.

Богатство куће огледало се и у елегантним одајама са подовима у мозаику и фрескама на зидовима. Понајвише се, међутим, истицао велики атријум који се протезао у перистил, унутрашње двориште с колонадом пуно егзотичног растиња. На једној страни налазили су се базен за кишницу и фонтана, а на другој озидано огњиште. Дуж бочних ивица биле су, на једном крилу, смештене спаваће собе за укућане, *кубикули*, а на другом одаје намењене гостима који су ову кућу често походили. Перикле је био смештен у једној од тих одаја.

Перикле је у Сципионову кућу стигао једног касног поподнева и био дочекан изузетно гостопримљиво. Домаћин му је учинио посебну почаст тиме што му је посветио и цео сутрашњи дан, све до касног предвечерја, трудећи се да му дочара све благодети живота у Риму. Водио га је у Форум, показао му курију у којој је заседао Сенат, стигли су чак да оду на трке двоколица и у јавно купатило, да би на крају завршили у таверни. Кући су дошли у сам смирај дана. Перикле се, ушавши у своју собу, пријатно изненадио када је схватио да је она током дана била темељито поспремљена. Све је било на своме месту, очишћено и опрано, његове ствари уредно сложене, а целом одајом се ширио свеж мирис смиља и босиљка.

Ипак, десило се и нешто за шта Перикле није знао. Тај догађајима испуњен дан био је део пажљиво скованог плана, чији је творац био сам Сципион, а извођач његов човек од највећег поверења и штићеник Емилије. Након што је Сципион одвео Перикла у обилазак римских знаменитости, Емилије је, према плану, ушао у његову собу. Римске куће имају мало намештаја, па Емилију није било тешко да за кратко време све темељито прегледа. Испод дрвеног кревета украшеног интарзијама од корњачевине, са средишњим делом од испреплетених кожних трака на којима леже јастуци и простирке за спавање, налазила се повелика кутија од цикомора, забрављена катанцем. Емилије се осмехнуо.

Умеће обијања брава била је једна од многих вештина које је стекао још као младић, док се дружио са беспризорним момцима из Субура. Веома непатрицијско умеће, али изузетно корисно... Помоћу фибуле и укоснице брзо је отворио катанац.

Како је Сципион претпостављао, у кутији су се заиста налазили списи, ту је била и мастионица и неколико кала-